

ΓΚΙΣΤΑΒ ΦΛΟΜΠΕΡ

Μαντάμ Μποβαρί

Στον Μαρί-Αντουάν-Ζιλ Σενάρ
μέλος του δικηγορικού σώματος των Παρισίων,
πρώην πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης
και πρώην υπουργό των Εσωτερικών*.

* Ο Μαρί-Αντουάν-Ζιλ Σενάρ (1800-1885), παλαιός Πρόεδρος της Συντακτικής Συνέλευσης στο Δικαστήριο της Ρουέν, διετέλεσε Πρόεδρος της Συντακτικής Συνέλευσης τον Ιούνιο του 1848, έπειτα υπουργός Εσωτερικών στην κυβέρνηση που κατέστειλε την εξέγερση του Ιουνίου. Τον Οκτώβριο παραιτήθηκε απογοητευμένος από τις αγκυλώσεις της δημόσιας διοίκησης, την οποία προσπάθησε να μεταρρυθμίσει. Ο Φλομπέρ γνώριζε εδώ και καιρό αυτόν τον δικηγόρο, του οποίου η προτίμηση για τις μεθόδους χειραγώγησης ήταν θρυλική.

Η αγόρευσή του κατά την ακροαματική διαδικασία στη δίκη εναντίον του συγγραφέα, του εκδότη και του τυπογράφου της *Μαντάμ Μποβαρί*, η οποία πρώτη φορά τυπώθηκε από την 1η Οκτωβρίου έως την 15η Δεκεμβρίου 1856 στη *Revue de Paris*, πριν εκδοθεί αυτοτελώς στις 12 Απριλίου 1857, στο Παρίσι, για «εγκλήματα προσβολής της δημόσιας και θρησκευτικής ηθικής και των χρηστών πθών» υπήρξε αποφασιστική.

*Αγαπητέ και αξιότιμε φίλε,
επιτρέψτε μου να αναγράψω το όνομά σας στην επικεφαλίδα αυ-
τού του βιβλίου, και μάλιστα πριν από την αφιέρωση· διότι σ' εσάς,
κυρίως, οφείδω την έκδοσή του. Μετά τα εγκωμιαστικά σχόλιά
σας, το έργο μου απέκτησε για μένα απρόσμενο κύρος. Δεχθείτε,
δουπόν, την ευγνωμοσύνη μου, η οποία, όσο μεγάλη κι αν είναι, δεν
θα φτάσει ποτέ το ύψος της ευγλωτίας και της αφοσιώσεώς σας.*

Γκιστάβ Φλομπέρ
Παρίσι 12 Απριλίου 1857

Ο Φλομπέρ ευχαριστεί τον Σενάρ για την καθοριστική υπέρ της *Μποβαρί* πα-
ρέμβασή του στη σελίδα που έπεται της προμετωπίδας της πρώτης αυτοτελούς
έκδοσης του ανά χείρας μυθιστορήματος, καθώς και ρητά στην *Αδελδογραφία*
του: «Η αγόρευση του κ. Σενάρ υπήρξε θαυμάσια. Κατατρόπωσε τον δημόσιο
κατήγορο, που στριφογύριζε στο έδρανό του [...] Ο κ. Σενάρ αγόρευσε συνε-
χώς επί τέσσερις ώρες. Ήταν ένας θρίαμβος και για εκείνον, αλλά και για μένα
[...] Σε όλη τη διάρκεια της αγόρευσής του, με παρουσίασε ως έναν σημαντι-
κό άνθρωπο και χειρίστηκε το βιβλίο μου ως ένα αριστούργημα» (Επιστολή
του Φλομπέρ στον αδελφό του Αχιλλέα, 30 Ιανουαρίου 1857, *Αδελδογραφία*,
Gallimard, τόμος II, σελ. 677). (Σ.τ.Μ.)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1

Βρισκόμαστε στο σπουδαστήριο, όταν μπήκε μέσα ο Διευθυντής. Τον ακολουθούσαν ένας *κανούριος*, ντυμένος σαν αστός, και ένας μαθητής που κουβαλούσε ένα μεγάλο αναλόγιο. Όσοι το είχαν ρίξει στον ύπνο ξύπνησαν, κι όλοι σηκώθηκαν σαν να είχαν αιφνιδιαστεί εν ώρα εργασίας.

Ο διευθυντής μάς έκανε νόημα να καθίσουμε και κατόπιν, γυρνώντας στον υπεύθυνο καθηγητή, του είπε χαμηλόφωνα: «Κύριε Ροζέ, θα ήθελα να σας συστήσω έναν μαθητή. Θα πάει στην πέμπτη. Αν η απόδοσή του στα μαθήματα και η διαγωγή του είναι αξιόλογες, θα πάει με *τους μεγάλους*, όπως ταιριάζει στην ηλικία του».

Ο *κανούριος*, που είχε παραμείνει στη γωνιά, πίσω από την πόρτα, και τον οποίο μετά βίας διακρίναμε, ήταν ένα χωριατόπαιδο, γύρω στα δεκαπέντε, πιο ψηλός απ' όλους μας. Τα μαλλιά του ήταν κομμένα ίσια στο μέτωπο, όπως στους ψάλτες στο χωριό, και φαινόταν ευπρεπής και ιδιαίτερα αμήχανος. Αν και δεν είχε φαρδιές πλάτες, το τσόχινο πράσινο σακάκι του με τα μαύρα κουμπιά έδειχνε να τον ενοχλεί στις μασχάλες και από το ρεβέρ των μανικιών του διακρίνονταν οι κόκκινοι καρποί του, οι οποίοι θα ήταν συνήθως γυμνοί. Τα πόδια του με τις μπλε κάλτσες ξεπρόβαλλαν από ένα κιτρινωπό παντελόνι που το τραβούσαν προς τα πάνω οι τράντες. Φορούσε βαριά υποδήματα, κακογουλισμένα, στολισμένα με καρφιά.

Αρχίσαμε την επανάληψη στα μαθήματα. Ο *κανούριος* άκουγε με τ' αυτιά τεντωμένα, σαν να ήταν κήρυγμα από τον άμβωνα, χωρίς να τολμά ούτε τα πόδια του να σταυρώσει ούτε στους αγκώνες του να στηριχτεί, και στις δύο η ώρα, όταν χτύπησε το κουδούνι, ο υπεύθυνος για τη μελέτη καθηγητής τον πλησίασε και του είπε να μπει κι αυτός στη σειρά μαζί μας.

Συνήθως, μόλις μπαίναμε στην τάξη, ξεφορτωνόμαστε τα καπέλα μας, ώστε να έχουμε τα χέρια ελεύθερα. Μόλις φτάναμε στο κατώφλι της πόρτας, τα πετούσαμε κάτω από το θρανίο, έτσι ώστε να χτυπούν επάνω στο κάθετο ξύλο και να σηκώνουν μπόλικη σκόνη. Αυτό ήταν το σκεπτικό.

Ωστόσο, είτε επειδή δεν πρόσεξε το κόλπο ή επειδή δεν τόλμωσε να το κάνει, η προσευχή είχε τελειώσει και ο *κανούριος* είχε ακόμη το καπέλο πάνω στα γόνατά του. Το συγκεκριμένο καπέλο ήταν ένα συνονθύλευμα τεχνοτροπιών όσον αφορούσε τα καλύμματα της κεφαλής. Έβρισκε κανείς στοιχεία γούνινου σκούφου, τσάπκα*, στρογγυλού καπέλου, λούτρινου πληγκίου και βαμβακερού σκούφου, ένα από εκείνα τα φτωχικά πράγματα που η απίστευτη ασκήμια τους δεν μπορεί να εκφραστεί με λόγια, όπως το πρόσωπο ενός πλιθίου.

Ορειδές και φουσκωτό χάρη στις μπαλαίνες, άρχιζε με τρία μπομπάρια· στη συνέχεια εναλλάσσονταν ρόμβοι από βελούδο και κουνελότριχες που χωρίζονταν με μια κόκκινη ταινία· ακολουθούσε ένα είδος σάκου που τελείωνε σε ένα πολύγωνο από χαρτόνι, καλυμμένο από περίπλοκα κεντητά σιρίτια, από όπου, στην άκρη ενός μακριού πολύ λεπτού κορδονιού, κρεμόταν ένα σταυρουδάκι από χρυσοκλωστή, κάτι σαν φούντα. Το καπέλο ήταν καινούριο· το γέισο του γυάλιζε.

«Σηκωθείτε» του είπε ο καθηγητής.

* Ρωσικό καπέλο για το κρύο. (Σ.τ.Μ.)

Εκείνος σηκώθηκε· το καπέλο έπεσε κάτω. Όλη η τάξη έβαλε τα γέλια.

Έσκυψε να το πιάσει. Ο διπλανός του το έριξε πάλι κάτω με μια αγκωνιά και το ξαναμάζεψε.

«Ξεφορτώσου πια αυτή την περικεφαλαία» είπε ό καθηγητής, ένας πνευματώδης άνθρωπος.

Οι μαθητές ξεκαρδίστηκαν στα γέλια, με αποτέλεσμα το δύστυχο παιδί να τα χάσει ακόμα πιο πολύ, ώστε να μην ξέρει αν έπρεπε να κρατήσει το καπέλο στο χέρι, να το αφήσει κάτω ή να το βάλει στο κεφάλι του. Κάθισε πάλι και το τοποθέτησε πάνω στα γόνατά του.

«Σηκωθείτε πάνω» επέμεινε ο καθηγητής «και πείτε μου το όνομά σας».

Ο *κανούριος* τραύλισε ένα όνομα ακαταλαβίστικο.

«Επαναλάβετε!»

Ακούστηκε το ίδιο ψέλλισμα συλλαβών που καλύφθηκε από τα γιουχαϊσματα της τάξης.

«Πιο δυνατά!» φώναξε ο καθηγητής. «Πιο δυνατά!»

Τότε ο *κανούριος*, με μεγάλη αποφασιστικότητα, άνοιξε ένα τεράστιο στόμα και είπε με όλη τη δύναμη των πνευμόνων του, λες και καλούσε κάποιον δυνατά, την παρακάτω λέξη: *ΣαρΜποβαρί*.

Ακολούθησε τρομερή φασαρία που δυνάμωνε σταδιακά, με τσιρίδες και ξεφωνητά (ούρλιαζαν, κραύγαζαν, ποδοκροτούσαν, επαναλάμβαναν: *ΣαρΜποβαρί! ΣαρΜποβαρί!*) για να καταλήξει σε μεμονωμένες φωνές, και με δυσκολία να καταλαγιάσει, ενώ καμιά φορά ξανάρχιζε αϊφνης σε μια σειρά θρανίων, από όπου ξεπηδούσε, εδώ κι εκεί, σαν τρακατρούκα που δεν έχει οβήσει καλά, ένα πνιχτό γέλιο.

Όστόσο, όταν οι γραπές τιμωρίες άρχισαν να πέφτουν βροχή, η τάξη στην αίθουσα αποκαταστάθηκε σιγά σιγά και ο καθηγητής κα-

τάφερε να «πιάσει» το όνομα του Σαρλ Μποβαρί, αφού τον έβαλε να του πει τα γράμματα ένα ένα, να το συλλαβίσει και να το ξαναδιαβάσει. Ύστερα, πρόσταξε τον φτωχοδιάβολο να πάει να καθίσει στο θρανίο των τιμωρημένων, ακριβώς κάτω από την έδρα. Εκείνος σηκώθηκε, αλλά μετά δίστασε.

«Τι ψάχνετε;» ρώτησε ο καθηγητής.

«Το κα...» έκανε δειλά ο *καννούριος* ρίχνοντας γύρω του ανήσυχες ματιές.

«Πεντακόσιους στίχους σε όλη την τάξη!» φώναξε άγρια ο καθηγητής σταματώντας, όπως το *Quos ego**, μια νέα τρικυμία. «Ησυχάστε, λοιπόν!» συνέχισε αγανακτισμένος και, σκουπίζοντας το μέτωπο με το μαντίλι που είχε πάρει μέσα από τον πτυχωτό σκούφο του που δεν είχε γύρο, συνέχισε: «Όσο για εσάς, *καννούριε*, θα μου γράψετε είκοσι φορές το ρήμα *ridiculus sum***».

Ύστερα, με φωνή πιο απαλή:

«Ει! Θα το βρείτε το καπέλο σας! Δεν σας το έκλεψαν!»

Όλοι πούχασαν. Τα κεφάλια έσκυψαν επάνω στα χαρτιά και ο *καννούριος* κράτησε επί δύο ώρες υποδειγματική στάση, παρότι, από καιρού εις καιρόν, κάποιες μπαλίσσες από χαρτί που εκτοξεύονταν από τη μύτη μιας πέννας, έρχονταν να σκάσουν στο πρόσωπό του. Εκείνος, όμως, σκουπιζόταν με το χέρι και παρέμενε ακίνητος, με τα μάτια χαμηλωμένα.

* *Quos ego*: λατινική φράση που σημαίνει «*διαφορετικά εγώ θα σας...*». Η φράση αυτή βρίσκεται στην αρχή της *Ανειάδας* (1. 135). Ο Ποσειδώνας τα βάζει με τους ανέμους που τόλμησαν να δημιουργήσουν θαλασσοταραχή χωρίς την εντολή του. Αφήνει την απειλή να αιωρείται, γιατί προτιμά να πρεμήσει τα κύματα που ταλαιπωρούν τον Αινεία. Όταν μια φράση δεν ολοκληρώνεται, έχουμε αποσιώπηση. (Σ.Τ.Μ.)

** Λατινικά στο πρωτότυπο: *Είμαι γεδοίος*. (Σ.Τ.Μ.)

Το βράδυ, στη μελέτη, έβγαλε τα επιχειρίδιά του από το θρανίο του, έβαλε σε τάξη τα πράγματά του, τακτοποίησε προσεκτικά τα χαρτιά του. Τον είδαμε που εργαζόταν ευσυνείδητα, αναζητώντας όλες τις λέξεις στο λεξικό, καταβάλλοντας μεγάλο κόπο. Αναμφίβολα, χάρη σ' αυτήν τη θέληση που επέδειξε, κατάφερε να μην υποβιβαστεί στην κατώτερη τάξη· γιατί, μπορεί να ήξερε αρκετά καλά τους κανόνες, από τη σύνταξη των φράσεων του, έλειπε όμως, εντελώς η κομψότητα. Λατινικά τού μάθαινε στην αρχή ο εφημέριος του χωριού του, αφού, για λόγους οικονομίας, οι γονείς του άργησαν να τον στείλουν στο σχολείο.

Ο πατέρας του, ο κύριος Σαρλ-Ντενί-Μπαρτολομέ Μποβαρί, πρώην βοηθός επιάτρου, που βρέθηκε μπλεγμένος σε υποθέσεις της στρατολογίας και αναγκάστηκε, εκείνη την εποχή, να παραιτηθεί από την υπηρεσία, επωφελήθηκε τότε από τα ατομικά του προσόντα για να βουτήξει μια προίκα εξήντα χιλιάδων φράγκων που του προσφέρθηκε από τη θυγατέρα ενός εμπόρου σκούφων, η οποία τον ερωτεύθηκε για το παράσημά του. Ωραίος άντρας, αλαζόνας, που χτυπούσε δυνατά τα σπιρούνια του, με φαβορίτες που ήταν ένα με τα μουστάκια του, με τα δάχτυλα πάντα γεμάτα δαχτυλίδια και ντυμένος με έντονα χρώματα, είχε θωριά γενναίου ανθρώπου και τον ζήλο ενός περιοδεύοντα εμπορικού υπαλλήλου. Όταν παντρεύτηκε, έζησε δύο ή τρία χρόνια με την περιουσία της γυναίκας του· έτρωγε καλά, σηκωνόταν αργά, κάπνιζε τη μεγάλη πορσελάνινη πίπα του, γύριζε αργά το βράδυ μετά το τέλος της παράστασης και σύχναζε στα καφενεία. Ο πεθερός πέθανε και άφησε ελάχιστα χρήματα· εκείνος αγανάκτησε και στράφηκε στη *βιοτεχνία*, έχασε μερικά χρήματα και ύστερα αποσύρθηκε στην ύπαιθρο, όπου θέλησε να *αξιοποιήσει τη γη*. Όμως, επειδή δεν είχε ιδέα από γεωργικές εργασίες, όπως κι από βαμβακερά υφάσματα, ήππευε τα άλογά του αντί να τα στέλνει στο όργωμα, έπινε τα μπουκάλια του μπλόκρασου που

παρήγαγε αντί να τα πουλάει σε βαρέλια, έτρωγε τα καλύτερα πουλερικά από το κοτέτσι του και άλειφε τις κυνηγετικές του μπούτες με το λίπος από τα γουρούνια του, έτσι, δεν άργησε να διαπιστώσει ότι καλά θα έκανε να παρτήσει κι αυτή την επιχείρηση.

Με διακόσια φράγκα τον χρόνο, κατάφερε να νοικιάσει σε ένα χωριό, στις παρυφές της Κο και της Πικαρδίας, ένα είδος καταλύματος, μισό αγρόκτημα και μισό αρχοντικό, και δύσθυμος, γεμάτος τύψεις, κατηγορώντας θεούς και δαίμονες, έμπλεος ζήλιας για όλο τον κόσμο, κλείστηκε εκεί μέσα από τα σαράντα πέντε του, ανδιασμένος από τους ανθρώπους, όπως έλεγε, και αποφασισμένος να ζήσει ήσυχα.

Παλιά, η γυναίκα του ήταν τρελή για δαύτον· τον είχε αγαπήσει πολύ και έκανε ό,τι της ζητούσε, γεγονός που τον απομάκρυνε περισσότερο από αυτήν. Χαρούμενος άνθρωπος από τη φύση της, διαχυτική και αξιαγάπητη, καθώς γερνούσε, είχε καταντήσει (όπως το χαλασμένο κρασί που γίνεται ξίδι) δύσκολη, φωνακλού, νευρική. Στην αρχή υπέφερε πολύ, χωρίς να παραπονιέται, όταν τον έβλεπε να τρέχει πίσω απ' όλες τις πόρνες του χωριού και να γυρίζει το βράδυ, αφού είχε επισκεφθεί καμιά εικοσαριά κακόφημα μέρη, χορτασμένος και βρομοκοπώντας κρασίλα! Κατόπιν η υπερηφάνειά της επαναστάτησε. Σώπασε τότε, καταπίνοντας την οργή της με έναν βουβό στωικισμό που κράτησε μέχρι τον θάνατό της. Ήταν συνέχεια στο πόδι, έτρεχε για ψώνια, για δουλειές. Πήγαινε στους δικογράφους, στον πρόεδρο, θυμόταν τη λήξη προθεσμίας των γραμματίων, κατάφερνε να παίρνει αναβολές· και στο σπίτι σιδέρωνε, έραβε, έπλενε, επιτηρούσε τους εργάτες, πλήρωνε τους λογαριασμούς, ενώ ο κύριος, που δεν νοιαζόταν για τίποτα και ήταν συνέχεια βυθισμένος σε μια κατάσταση οργισμένης αδράνειας, από την οποία συνερχόταν για να της πει μόνο δυσάρεστα πράγματα, κάπνιζε στη γωνιά του κοντά στη φωτιά, φτύνοντας μες στις στάχτες.

Όταν απέκτησε παιδί, χρειάστηκε να το δώσει σε τροφό. Αλλά όταν επέστρεψε σπίτι, το αγοράκι το μεγάλωναν σαν βασιλόπαιδο. Η μητέρα του το τάζε λικουδιές· ο πατέρας του το άφηνε να τρέχει ξυπόλητο και, εν είδει φιλοσόφου, έλεγε πως μπορούσε να τριγυρνά ολόγυμνο, όπως τα μικρά των ζώων. Αντίθετα από τις μητρικές επιθυμίες, είχε στον νου του κάποιο αντρικό πρότυπο για την παιδική ηλικία, σύμφωνα με το οποίο προσπαθούσε να αναθρέψει τον γιο του· ήθελε να τον σκληραγωγήσει με τον σπαρτιατικό τρόπο, ώστε να αποκτήσει γερή κράση. Τον έστελνε να κοιμηθεί χωρίς αναμμένη φωτιά, τον μάθαινε να πίνει μεγάλες γουλιές ρούμι και να χλευάζει τις λιτανείες. Ο μικρός, όμως, που ήταν από τη φύση του ήρεμο παιδί, δεν ανταποκρινόταν στις προσπάθειές του. Η μητέρα του τον είχε πάντοτε από κοντά· του έφτιαχνε διάφορες φιγούρες από χαρτόνι, του έλεγε ιστορίες, μονολογούσε ατέλειωτα – μονόλογοι γεμάτοι γλυκιά μελαγχολία και μωρολογίες. Μες στην απομόνωση της ζωής της, μετέφερε στο παιδικό κεφαλάκι όλες τις διαψευσθείσες ματαιοδοξίες της, που είχαν γίνει καπνός. Ονειρευόταν για τον γιο της υψηλά αξιώματα, τον έβλεπε ήδη μεγαλόσωμο, ωραίο, πνευματώδη, αποκαταστημένο, μηχανικό ή στο δικαστικό σώμα. Εκείνη του έμαθε να διαβάζει, και του δίδαξε ακόμα σε ένα παλιό πιάνο που είχε να παίζει και να τραγουδά δυο τρεις ρομάντζες. Για όλα αυτά, όμως, ο κύριος Μποβαρί, που δεν είχε σε μεγάλη υπόληψη τα γράμματα, *έλεγε πως δεν άξιζε ο κόπος*. Θα είχαν ποτέ τα χρήματα να πληρώσουν τα σχολεία της κυβέρνησης, να του αγοράσουν μια θέση στο δημόσιο ή ένα εμπορικό κατάστημα με την πελατεία του; *Εξάδδου, ένας άντρας με δράσος τα κατάφερνε πάντοτε στη ζωή*. Η κυρία Μποβαρί δάγκωνε τα χείλη της, και το παιδί αλήτευε στο χωριό.

Μαντάμ Μποβαρί

Η Μαντάμ Μποβαρί είναι η ιστορία της Έμας, μιας όμορφης, απλής κοπέλας στη γαλλική επαρχία, η οποία ονειρεύεται μια ζωή ουτοπική, σαν κι αυτή που περιγράφεται στα ρομαντικά βιβλία, γεμάτη έντονες συγκινήσεις, πολυτέλειες, πάθη και φλογερούς έρωτες. Όμως ο γάμος της με τον Σαρλ Μποβαρί, που είναι εξαιρετικά αφοσιωμένος και πράος αλλά βαρετός για κείνη σύζυγος, κάθε άλλο παρά ιδανικός θα αποδειχθεί και θα τη βυθίσει στην ανία και την πλήξη μιας ζωής πεζής και ανούσιας, όπως ορίζουν οι κοινωνικές συμβάσεις και οι συντηρητικές ιδέες της υποκριτικής επαρχίας.

Η Έμα θα κυνηγήσει τη χίμαιρα, το όνειρο, τις φαντασιώσεις της για έναν μεγάλο έρωτα σε πρόσωπα που είναι ωστόσο δημιουργήματα του κόσμου τον οποίο περιφρονεί και απεχθάνεται. Όταν όμως οι μάσκες πέσουν και δει τη γύμνια και τη φτώχεια της ψυχής τους, ποιο μονοπάτι θα ακολουθήσει για να ανακαλύψει την προσωπική της αλήθεια;

Αμείλικτο σαν τραγωδία, βίαιο σαν δράμα, δηκτικό σαν κωμωδία, το κοινότοπο θέμα της μοιχείας αποκτά βαθύτατα ανθρώπινες διαστάσεις στο έργο του Φλομπέρ. Διαβρωτικό και ρηξικέλευθο, το αριστουργηματικό αυτό νατουραλιστικό μυθιστόρημα έφερε επανάσταση στον τρόπο γραφής της εποχής, συγκρούστηκε με τις φόρμες του ρομαντισμού και, με την άκαμπτη αντικειμενικότητά του, σφράγισε την απαρχή μιας νέας εποχής στη λογοτεχνία.

minoaseditions

www.minoas.gr

9 786180 208870
ISBN 978-618-02-0887-0

ΚΩΔ. 31220